

Sara Nigmatova

Mellom integrering og tilbakevending
**Integrering av flyktninger med
midlertidig kollektiv beskyttelse**

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Alexander Gamst Page

Mai 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sara Nigmatova

Mellom integrering og tilbakevending
**Integrering av flyktninger med
midlertidig kollektiv beskyttelse**

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Alexander Gamst Page
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Forord

I denne oppgaven anses flyktingens egen motivasjon til integrering som en nødvendig betingelse for vellykket integrasjon. For å tilpasse seg i et nytt land, behøver flyktinger å skaffe ny kunnskap om samfunnet, lære om ukjent kultur og beherske fremmed språk. Motivasjon er en viktig del i læringsprosessen, som kan påvirke menneskets evne til å motta og bearbeide informasjon, samt er motivasjon viktig for endringsprosesser (Svalastog et al., 2019, s. 105). Når det løftes frem spørsmål om utfordringer for flyktingens integrering, er det viktig å se på integrering som prosess, som går parallelt med flyktingens egen motivasjon til læring. Siden integrering av flyktinger foregår ved aktiv deltagelse av flyktinger selv, er det viktig å være bevisst på de ulike faktorer som kan svekke deres innsats i integreringsforløpet.

Kjetil Frøyland i eksempel på arbeidsansettelse, påpeker at personens motivasjon er direkte knyttet til å nå målet (Frøyland & Spjelkavik, 2014, s. 162). Her forstås motivasjon som vilje hos hver enkelte og er en nødvendig faktor for å lykkes. Motivasjon stimuleres ved bruk av mål som har mening og verdi. Motivasjonsmangel, derimot, anses som forsvarsmekanisme og respons til situasjoner hvor personen kan mislykkes (s. 334).

Selvbestemmelsesteori også tyder på at motivasjon er nødvendig faktor for å utføre en handling (Horverak et al., 2022, s. 58).

Med denne oppgaven vil jeg trekke oppmerksomhet frem mot de komplekse prosesser ved flyktingens integrering, særlig for flyktinger med midlertidig kollektiv beskyttelse. Fokuset skal rettes mot flyktingens egen vilje til læring, med tanke på flykting som aktiv deltager i samfunnet.

Sammendrag

Flyktingens integrering i det norske samfunnet er en kompleks prosess som inneholder ulike aspekter, både på individ- og samfunnsnivå. Det statlige målet om at flykninger skal finne seg til rette i riket, gjenspeiler seg gjennom forskjellige lovbestemmelser, hvor flykninger selv er aktive deltagere i de ulike tiltakene. Flyktingens måloppnåelse i integreringsløpet kan være resultat av indre motivasjon til å tilpasse seg til samfunnet. Samtidig kan det oppstå situasjoner, hvor flyktingens motivasjon svekkes. Dette kan skaffe hindringer på individnivå og føre til mislykket integrering. Dermed kan det være viktig å identifisere hvilke utfordringer som kan påvirke flykningens egen innsats i integreringsløpet og hvordan kan sosialarbeider jobbe med disse utfordringer.

Samtidig flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse skiller seg fra de andre flykninger på grunn av de ulike rettigheter og plikter. Jeg ønsker derfor å formulere problemstilling for denne oppgaven som følger: *Hvilke faktorer som kan svekke flyktingens motivasjon til integrering under midlertidig kollektiv beskyttelse?* Denne oppgaven er basert på litteraturstudiet, som følge av forskningsartikler, rapporter og teoretiske perspektiver, som knyttes til flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse.

I denne oppgaven har jeg kommet frem at integreringspolitikken for flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse kan skape utfordringer for denne flykninggruppa. Flyktingpolitikken innebærer forventning om retur når dette blir mulig. Dette kan være en utfordring for integrering. Tilbakevending kan føre til usikkerhet om videre opphold og framtid. Høy uforutsigbarhet blant denne flykninggruppa kan svekke indre motivasjon til integrering. I tillegg til dette, kan flyktingens psykiske helse påvirke evnen til aktiv lærling, og deltagelse i samfunnsarena kan hindres av ulike emosjonelle traumabelastninger. Derfor er det viktig å se på flyktingens integrering som en helhetlig prosess, hvor flykting selv anses som en aktiv deltager i de ulike integreringstiltakene.

Abstract

Refugee's integration in Norwegian society is a complex process that contains various aspects, both at individual and social level. The state's goal for refugee's adjustment in the country is reflected in various legal documents, where refugees themselves are active participants in the integration measures. The refugee's participation in the integration process may be the result of internal motivation to adapt to society. At the same time, can come situations where refugee's motivation weakens. This can create obstacles at the individual level and lead to unsuccessful integration. Thus, it may be important to identify which challenges may affect the refugee's own efforts in the integration process and how social workers can work with these challenges.

At the same time, refugees with temporary collective protection differ from other refugees because they have different rights and obligations. I would therefore like to formulate the problem for this thesis as follows: *What factors can weaken refugee's motivation for integration among those with temporary collective protection?* This thesis is based on the literature study, as a result of research articles, reports and theoretical perspectives, which are linked to refugees with temporary collective protection.

In this thesis I have concluded that the integration policy for refugees with temporary collective protection can create challenges for this group of refugees. The refugee policy implies the expectation of return when this becomes possible. This can be a challenge for integration. Return can lead to uncertainty about further residence and the future. High unpredictability among this refugee group can weaken internal motivation for integration. In addition to this, the refugee's mental health can affect the ability to be an active learner, and participation in the community arena can be hindered by various emotional trauma burdens. It is therefore important to view the refugee's integration as a holistic process, where, using objective and subjective integration as a starting point, the refugee himself is considered an active participant in the various integration measures.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag.....	2
Abstract.....	3
1. Innledning.....	5
1.1. <i>Bakgrunn for valgt tema</i>	<i>6</i>
1.2. <i>Relevansen for sosialt arbeid.....</i>	<i>7</i>
2. Metode.....	9
2.1. <i>Litteraturstudie som metode</i>	<i>9</i>
2.2. <i>Oppgavens begrensninger</i>	<i>10</i>
3. Politiske rammebetingelser og integrering av flyktninger	11
3.1. <i>Flyktning, hvem er det?.....</i>	<i>11</i>
3.2. <i>Flyktningpolitikken</i>	<i>12</i>
3.3. <i>Introduksjonsordning for flyktninger.....</i>	<i>13</i>
3.3.1. <i>Integrering av flyktninger</i>	<i>15</i>
4. Midlertidig beskyttet	19
4.1. <i>Mellom retur og integrering</i>	<i>19</i>
4.2. <i>Integrasjon som tidspreget prosess.....</i>	<i>24</i>
5. Flyktningers psykiske helse.....	26
6. Oppsummerende drøfting og konklusjon	29
7. Referanseliste.....	33

1. Innledning

Flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse er en gruppe flyktninger som Norge har hatt lite erfaring med. De har kortere forløp i integreringsprosessen og omfattes av tilbakevendingsordningen. Fare for å bli sendt tilbake til hjemlandet kan påvirke flyktingens egen innsats for integrering. I tillegg til dette, kan flyktingens tidligere traumabelastende opplevelser svekke de emosjonelle og kognitive ressurser som flyktninger trenger for å lære nytt språk, kultur og væremåter i det nye landet. Jeg ønsker å se nærmere på flyktingens egen motivasjon i integreringsløpet, og har dermed valgt følgende problemstilling: *Hvilke faktorer som kan svekke flyktingens motivasjon til integrering under midlertidig kollektiv beskyttelse?*

Fokuset i denne oppgaven skal rettes mot tre hovedtema: motivasjon, integrering og tilbakevending. Motivasjon i denne oppgaven beskrives som et grunnlag for den subjektive integrering og kan påvirke integrering både på individ- og systemnivå. Integrering for flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse foregår i tidsrammer og er preget av regel om tilbakevending. Faren for å bli sent tilbake kan skaffe usikkerheter hos flyktninger, noe som kan være utfordrende når det handler om deres personlige innsats i de nye omgivelser.

Jeg vil se nærmere på sammenheng mellom integrering og tilbakevending hos flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse og diskutere hindringer til flyktingen egen innsats til integrering. Jeg vil belyse hvordan tilbakevending kan påvirke integrering på individ nivå, særlig flyktingens indre motivasjon til integrering. Sammenheng mellom integrering, tilbakevending og motivasjon hos denne flyktinggruppa skal diskuteres ved bruk av Midlertidighetens «triangel» modellen.

Jeg skal gjøre rede for litteraturen som anvendes for denne bacheloroppgaven. I kapittel 2 skal jeg gjøre rede for hvilken metode som jeg har brukt for å besvare problemstilling. I kapitel 3 og 4 vil jeg presentere relevante teorier og forskning som handler om integrering av flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse. Jeg skal se nærmere på de ulike lovverk som gjelder for denne flyktinggruppe, samt diskutere de ulike aspekter ved integreringsprosessen, som kan ha betydning for flyktingens motivasjon. For å besvare den øvrige problemstillingen, skal drøftende diskusjon følge gjennom hele teksten i Kapittel 3 og

4, og i Kapittel 5 avsluttes oppgaven ved å gi oppsummerende drøfting med en kort konklusjon av de viktigste punktene for denne oppgaven.

1.1. Bakgrunn for valgt tema

24 februar 2022 har Russland satt i gang stor invasjon i Ukraina. Det militærangrepet fra russiske side var et brudd på FN-pakten og førte til alvorlige konsekvenser for Ukraina. FN i sin første rapport fra 18 oktober 2022 konstaterer at dette angrepet var brudd på folkerett. Mange mennesker måtte forlate landet over kort tid. Ifølge FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), bare i løpet av første uke flyktet det omkring en million ukrainske borgere. Dette har ført til en rekke politiske og økonomiske utfordringer for de europeiske land som tok imot så høyt antall flyktninger over kort periode. I tillegg til dette, har det kommet ny utfordring, som handler om integrering av flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse.

Interesse for valgt tema henger sammen med de politiske hendelse som følger den russiske-ukrainske krigen. Dette er dagsaktuelt tema som inneholder stor potensiale til forskning. Tema om flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse er relativt nytt for det norske samfunnet, fordi ukrainske flyktninger er kun den tredje flyktninggruppe som har fått midlertidig kollektiv beskyttelse.

I tillegg til dette, har jeg en unik erfaring som ansatt hos Kvalifiseringscenter for innvandrere. Denne kommunale enheten jobber med bosetting av flyktninger og deres videre kvalifisering til utdanning eller arbeid. Jeg har vært en av de ansatte som tok imot ukrainske flyktninger ved ankomst og hjalp gjennom bosettingsfasen. Gjennom min erfaring på arbeidsplassen, har jeg blitt bevisst på kompleksitet av arbeidet med denne flyktninggruppa. Jeg har opplevd flere utfordringer, når det gjeld integrering og ivaretagelse av flyktninger fra Ukraina. Mange av de uttrykket frustrasjon og usikkerheten for oppholdets midlertidighet, og flere som ønsket å lære engelsk over norsk språk. Noen av de forventet å komme tilbake til Ukraina, noen ønsket å finne seg til rette i Norge. Jeg har også opplevd familier å vende tilbake etter noen måneder i introduksjonsprogrammet, grunnet svekket trygghet for fremtiden. Jeg fant ut at integreringspolitikken har ikke vært trygg nok for denne flyktninggruppen og mange av de har

behov for mer forutsigbarhet. Selv om midlertidighet innebærer tilbakevending, har regjeringen valgt tospors løpet, hvor flyktninger skal forsøke å innpasse seg. Til tross det statlige målet om integrering av flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse og forventninger om deres frivillige tilbakevending, kan bekymringer om å bli sendt tilbake svekke flykningens indre motivasjon til integrering, noe som kan påvirke flykningens levekår i det norske samfunnet.

1.2. Relevansen for sosialt arbeid

Flyktingfelt har stor betydning for sosialt arbeid. Sosialarbeider jobber med sårbare mennesker, som har utfordringer med å tilpasse seg i samfunnet. Flykninger faller under definisjonen av sårbare grupper. Ofte møter flykninger større hindringer enn andre innbyggere. Noen av disse utfordringer kan være mangel på språk eller arbeidskompetanse, kulturforskjell eller diskriminering. Flykningens utfordringer kan føre til vanskeligheter på arbeidsmarked eller sosial arena, som i større grad kan føre til feilet integrering og svekket samfunnsdeltagelse (Horverak et al., 2022, s.15)

Første steget i arbeid med flykninger ofte handler om å identifisere hvilke utfordringer flykninger står over. Flyktingarbeid foregår i samsvar med de politiske rammebetingelser, hvor sosialarbeider følger en rekke lovverk angående flykningens rettigheter og plikter. Eksempel på dette er FNs Menneskerettighetskonvensjonen og Flyktingkonvensjonen. Begge er ratifisert i Norge og har i sitt formål å fremme menneskets rettigheter (Høstmælingen, 2010, s. 10). Krav om å følge politiske retningslinjer plasserer sosialarbeider mellom staten og flykninger som klientgruppa. Dermed er det viktig at sosialarbeider identifiserer og reflekterer over de politiske, praktiske, sosiale og etiske utfordringer, som oppstår under arbeid med flykninger.

I tillegg til dette, har den russisk-ukrainske krigen ført til stor økning i antall flykninger i verden. Dette påvirker sosialt arbeid på nasjonalt og globalt nivå, og det søkes effektive løsninger for å hjelpe flere mennesker på flykt.

Flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse derimot er en flyktninggruppe som står utenom de vanlige fremgangsmåter for å ivareta flyktninger. Det er dermed også viktig at sosialarbeider blir bevisst på ulikheter blant forskjellige flyktninggrupper.

2. Metode

Dalland henviser til sosiolog Vilhelm Aubert sin definisjon av metode som verktøy for å oppnå målet til ny kunnskap. Metode brukes for å teste eller nå kunnskap og skaffe nye måter for å tilnærme forskning på. Metoder kan være hvilke som helst midler, som hjelper til å komme frem med sann kunnskap, hvor pålitelighet og gyldighet står sentralt (Aubert, sitert i Dalland, 2021, s. 53). For å besvare problemstilling, har jeg valg litteraturstudiet som metode for denne oppgaven.

2.1. Litteraturstudie som metode

Litteraturstudier er egen kunnskapsmetode for å komme frem til vitenskapelig kunnskap, hvor de viktige punkter som troverdighet, relevans og pålitelighet skal opprettholdes. Det er viktig å være bevist på hva som benyttes som relevant kilde.

Ved bruk av ulike litteraturkilder søkes det svar på problemstilling. Litteratursøket er måte å skaffe større bildet av visst tema, som har tidligere blitt skrevet om på akademisk måte. Dette kan være fagbøker, tidsskrifter, forskningsrapporter eller offentlige publikasjoner (Dalland, 2021, s.144).

Ifølge Dalland, når student jobber med bacheloroppgave, skal problemstillingen i oppgaven gi retning for hvilken litteratur som skal søkes (s. 144). Dette betyr at oppgavens formål skal definere litteraturens bruk, og at det kan brukes ulike kilder for å belyse diverse aspekter i oppgaven. Denne metoden gir mulighet til student for å sette mot hverandre ulike faglige kilder og bruke kritisk refleksjon for å komme frem til egen vitenskapelig konklusjon.

I min oppgave har jeg forsøkt å bruke mest relevante kilder som omtaler flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse. Dette virket nødvendig, siden tema om flyktninger er veldig omfattende og oppgaven rettes mot kun en viss gruppe flyktninger. Det var derimot ikke enkelt å utføre litteratursøket om midlertidig kollektiv flyktningstatus. Dette skyldes manglende forskning angående denne flyktninggruppe. Jeg har prøvd å løse kildeutfordringer ved bruk av andre relevante kilder, som handler om flyktninger generelt. Jeg har også funnet kilder, som beskriver flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse. Selv om disse kildene

er datert mange år tilbake, skal jeg bruke disse kildene aktivt for å finne svar på den øvrige problemstillingen.

2.2. Oppgavens begrensninger

Som det har vært nevnt ovenfor, er tema om flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse ikke godt belyst i Norge. Dette skyldes lite erfaring i bruk av lovverk for disse flykninger. I tillegg til dette, er reglene om opphold for flyktninger med midlertidig kollektiv status forandres ut fra den politiske situasjonen i verden. For eksempel, i starten av arbeidet med denne oppgaven, har ukrainske flyktninger fått forlenget opphold i ett år til. Frem til dette øyeblikket, visste ikke disse flyktingene om de blir nødt til å forlatte landet.

Det har også kommet ny Integreringsloven, som har ulik lovtekst jamfør den gamle Introduksjonsloven. Samtidig gjeldes det egne regler for ukrainere. Dette fører til at oppgavens tema har stort omfang og inneholder ulike undertemaer. Det virket som nødvendig å nevne noen av de viktige poeng om de ulike undertema, samt rette fokus kun mot problemstilling.

3. Politiske rammebetingelser og integrering av flyktninger

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på den normative delen i arbeid med flyktninger. Jeg skal belyse hvilke rettigheter og plikter flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse har og hvordan dette samsvarer med de statlige mål om integrering. Jeg vil se på integrering som en kompleks prosess, som inkluderer integrering både på samfunns- og individ nivå. Objektiv og subjektiv integrering skal ansees som et relevant begrep ved helhetlig integrering blant denne flyktninggruppe.

3.1. Flyktning, hvem er det?

Betingelse flyktninger brukes om mennesker som har forlat sitt hjemland under tvang, ofte i form av forfølgelse på grunn av nasjonalitet, språk religion, politisk oppfatning og lignende. (FN, 2022). I andre ord flyktning er et menneske som er på flukt og som søker beskyttelse i et annet land. Det finns normative forskjeller mellom flyktninger og asylsøkere. Ifølge IMDi sin begrepsavklaring, er flyktninger personer som har fått asylstatus eller opphold gjennom FNs flyktningkonvensjonen, når asylsøkere er de som søker om asylstatus og beskyttelse som flyktning, mens venter på svar fra UDI (IMDi, 2022).

I artikkel 1A (2) i Konvensjon om flyktingens stilling gis det spesifisert begrepsforklaring at flyktinger er alle som: « følge av begivenheter som har funnet sted før 1. januar 1951 og på grunn av at han har en velgrunnet frykt for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en spesiell gruppe eller på grunn av politisk oppfatning, befinner seg utenfor det land han borger av, og er ute av stand til, eller på grunn av slik frykt, er uvillig til å påberope seg dette lands beskyttelse...». (Konvensjon om flyktingens stilling, 1954). Disse menneskene omtales som «konvensjonsflyktinger». De fleste land bruker denne definisjonen med hjemmel i loven. Eksempel på dette er § 28 i Utlendingsloven (2010). Flyktinger fordeles på de som får asyl som enkeltindivider, overføringsflyktinger, eller flyktinger med midlertidig kollektiv beskyttelse.

Alle flyktninger har rettigheter og plikter som er forankret i flyktningretten, som er en del av Folkeretten (Vevstad, 2017, s. 18). Rettigheter til flyktninger er dermed en del av de internasjonale menneskerettigheter og må ses i sammenheng med hverandre.

Et interessant poeng som trekkes frem i Vigdis Vevstad sin bok om flyktninger er at forfølgelse danner grunnen til å fatte vedtak om å gi asyl, men samtidig er det utydelig hvordan forfølgelse skal forstås (s. 32-36). Det er da den statlige helhetlige vurderingen som kommer frem.

3.2. Flyktningpolitikken

Mennesker til alle tider og i alle kulturer har drevet med å flukte fra traumatiske opplevelser som for eksempel krig eller forfølgelse (Vevstad, 2017, s. 10). Opprettelse av internasjonale avtaler om å beskytte flyktningens interesser kommer fra 1900-tallet og omtales som flyktningpolitikk. Folkeforbundet var på den tiden en viktig organisasjon, som fokusert på rettigheter til flyktninger. Etter andre verdenskrig, var det behov for ny visjon for å løse flyktningens utfordringer, samt fremme menneskerettigheter. I 1945 var det vedtatt FNs ordningen, og Flyktningkonvensjon var fattet i 1951. Både Flyktningkonvensjonen og tilleggsprotokoll er godkjent i 142 land (s. 11).

Flyktningkonvensjonen inneholder en rekke bestemmelser som avklarer hvilke rettigheter flyktninger har, hvem som faller under definisjon av flyktning og hvilken hjelp som kan tilbys (Vevstad, 2017, s. 13).

Flyktningpolitikken retter seg mot å forebygge og løse flyktningproblemer, samtidig tilby hjelp til eksisterende flyktninger (Flyktninghjelpen, 2022).

Som det va nevnt ovenfor, flyktingers interesser fastsettes i slike grunnlagsdokumenter som FNs flyktningkonvensjon, Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og Utlendingsloven. Ut fra de internasjonale forpliktelser, har Norge ansvar for å tilby flyktninger beskyttelse og verdifulle levekår. De rammebetingelser som regulerer rettigheter og plikter til flyktninger, fastsettes av Stortinget gjennom lovverket. Regjeringen legger til

rette lovregler, som danner grunnlag for flyktning- og integreringspolitikken i Norge. Det er Justis- og beredskapsdepartementet som har ansvaret for flyktningpolitikken. Ansvar for integreringspolitikken fra 2006 ligger hos Integrerings - og mangfoldsdirektoratet (IMDi). (Kjønstad et al., 2017, s. 403). Integrering av flyktninger fastsettes i loven gjennom Integreringsloven.

Ut fra dette kan det konkluderes at flyktningpolitikken baserer seg på de etiske grunnlagene om menneskerettigheter og skal sørge for at mennesker på flykt skal få beskyttelse. Selv om politikken som berører flykninger reguleres med de ulike lovverk, er det de etiske verdier til et trygt og verdifullt liv som står bak målet. Dette kan være viktig når man tenker om hvordan flyktningpolitikken er bygd og om det foregår noen motstridene praksis. Flyktningpolitikken kan være en komplisert blanding av rettigheter og plikter på den ene siden, og kompleks sammensetning av politiske mål og etiske verdier på den andre siden. På den ene siden vil det opprettholdes standart til den internasjonale etiske tilnærming til mennesker på flukt, samtidig kan det være situasjoner når statens egen innvandringspolitikken ikke samsvarer med de internasjonale normer. Eksempel på en utfordring i flyktningpolitikken kan være likestillingsprinsippet, hvor man kan trekke frem et argument at flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse har ikke samme rettigheter som andre flykninger. Denne utfordring også nevnes i forskning fra 2019, hvor ved bruk av eksempel med minoritet og majoritetssamfunnets, diskuteres viktighet av likestilling for innvandrere (Bjartnes & Sørensen, 2019, s. 204).

3.3. Introduksjonsordning for flyktninger

Integreringsloven er et dokument, som legger til rette for integrering av flyktninger i Norge. Gjennom deltagelse i Introduksjonsprogrammet, får de kunnskap og nødvendige kvalifikasjoner for videre deltagelse i samfunnet. Loven ble vedtatt av regjeringen i 2021, som følge av den forrige introduksjonsloven. Integreringsloven har i sitt formål å styrke nyankommet innvandrers evne til å delta i arbeids- og samfunnsliv, slik at flyktninger kan ha mulighet til å forsørge seg selv økonomisk. Ordningen inneholder rett og plikt til opplæring gjennom norsk og samfunnskunnskap og deltagere i Introduksjonsprogram mottar introduksjonsstønad i form av to ganger folketrygdens beløp. Programmet varer i inntil 3 år (Integreringsloven, 2021, §1-20).

Den nye lovteksten tyder på at: «formålet med loven er at innvandrere innlemmes i det norske samfunnslivet ...» (Integreringsloven, 2021, §1). I tillegg til dette, har den nye loven tilbudt til karriereveiledning og det legges mer vekt på tidlig kvalifisering, som for eksempel tilbudt i norskopplæring på mottak (§3, §11).

Sammenlignet med den gamle Introduksjonsloven, har Integreringsloven mer fokus på helhetlig integrering, når i det opphevede lovverket målet er deltagelse i arbeidsliv.

Deltagelse i samfunnslivet i dette forstand kan forstås i breie forstand, hvor flykninger samtidig som å delta i arbeidslivet for å forsørge seg selv, har også mulighet til å delta på de ulike sosiale arenaer i det norske samfunnet.

Paragraf 13 sier om at lengden på programmet varierer fra 3 måneder til 2 år og er avhengig av individets tidligere kvalifikasjoner. Sluttmålet er nevnt som siste punkt i programmet. Forlengelse av programmet skal være aktuelt kun hvis det vises at sluttmålet kan oppnås (Integreringsloven, 2021, §13). Dette kan forstås at om deltager ikke oppnår sitt sluttmål ved den ordinære perioden, og programrådgiver i program vurderer at deltagelse i program ikke kan føre til sluttmålet, kan deltager trekkes fra programmet. Ut fra dette kan man forstå at rett på Introduksjonsstønning kan stanses ut fra de skjønsmessige vurderinger av forvaltningsorganet i henhold til oppnåelse av sluttmålet. Dette kan hende uavhengig av om deltager er ferdig kvalifisert og i stand til selvstendig økonomisk forsørgelse.

Følge ankomst av flykninger fra Ukraina, har regjeringen innført et midlertidig kapittel i Integreringsloven (IMDi, 2023). Dette kapittel regulerer rettigheter og plikter av flykninger som befinner seg i riket på kollektivt grunnlag. Dette tyder på at lovverket har blitt endret nylig på en kort tid og det er fremdeles vanskelig å se sammenheng med lovverk og de praktiske gjennomføringer av lovverket.

I tidligere forskning, trekkes det frem at kvalifiseringsløp kan skaffe dilemmaer og motstridende effekt blant flykninger. Dette skyldes komplikasjoner med å nå sluttmålet, som handler om å få generell kompetanse for arbeid eller studie (Busengdal et al., 2020, s. 276).

3.3.1. Integrering av flyktninger

Norge har stadig blitt til mer flerkulturelt samfunn og det fører til økende behov for at mennesker med innvandrerbakgrunn deltar i arbeids- og samfunnsliv (Ellingsen et al., 2015, s. 251). Som det var diskutert tidligere, er integrering av innvandrere et statlig tiltak. Norge har en velferdsmodell, som er avhengig av høy arbeidsdeltagelse og flyktingens integrering er viktig innsatsområdet (IMDi, 2019, s. 3). Men hva er egentlig integrering og hvordan denne prosessen foregår? Videre skal det presenteres kompleksitet for begrepsavklaring.

Det finns ulike måter å definere integrering på. Om en skal se på integrering, knyttet til midlertid tilpasning eller tilbakevending, kan integrering anses som en begrenset og styrt innlemming (Haagensen, 1999, s. 126).

Selve betydning på integrering som begrep betyr på latinsk «å gjøre hel» og handler om assimilering, eller innklemming (Døving, 2009, s. 9). I andre ord, kan integrering forstås som helhetsgjøring av de ulike deler.

Denne prosessen kan også forstås som integrering gjennom arbeidsdeltagelse og samfunnsdeltagelse og en del av sosial integrering (Ellingsen et al., 2015, s. 253).

Varvin beskriver integrering som en form for kulturell tilpasning, hvor flyktning har beholdt sin opprinnelige kultur, samt har påtatt seg de norske verdier og normer (Varvin, 2008, s. 80). Tilsvarende begrepsforklaring finns i IMDi sin rapport, hvor integrering beskrives som multikulturarisme (IMDi, 2019, s.11).

Statistisk Sentralbyrå (SSB) nevner at integrering har ikke en avklart definisjon (SSB, 2020, s. 10). Det nevnes videre at integrering kan forstås som innvanderens innpassing og deltagelse til majoritetsbefolkningen gjennom de sentrale samfunnsarenaer, som for eksempel arbeidsliv og utdanning. Integrering i dette tilfelle deles for systemintegrasjon, sosial integrasjon og verdi-integrasjon (s. 12).

Særlig språk trekkes frem som en grunnstein for å tilpasse seg i det norske samfunnet (Kaya et al., 2010, s. 69).

I prosjektrapport fra IMDi, gis det mer utfyllende beskrivelse om integrering som prosess, hvor innvandrere innlemmer seg til majoritetssamfunnet over tid (IMDi, 2019, s.1). Samtidig som det også nevnes at selve begrepet «integrering» har ikke en helhetlig definisjon (IMDi, 2019, s.9). Det finns ulike arenaer for integrering. Eksempel på dette er økonomisk integrering, noe som betyr økonomisk selvstendighet gjennom deltagelse i arbeidsliv. Sosial integrering inneholder innvandrers deltagelse i lokalsamfunn. Det også nevnes slike prosesser som opplevd integrering, når det handler om innvandrers opplevelse på egen tilhørighet, og integreringskapasitet. Integreringskapasitet inneholder de kognitive ferdigheter hos hver enkelt innvandrere, som kan påvirke integrering (IMDi, 2019, s.1).

IMDi trekker frem individuelle ferdigheter som en viktig dimensjon for integrering. Integreringskapasitet her beskrives ut fra de norskkunnskaper og andre kognitive ferdigheter. Videre tyder rapporten på at regjeringen ser på integrering som toveis prosess, hvor innvandrere er forventet å være aktive aktører i integreringsprosessen (IMDi, 2019, s.16).

Ut fra IMDi sin beskrivelse om integrering som flyktingens egen kapasitet, kan det forstås at integrering av flyktninger foregår som flyktingens prosessuelle deltagelse i samfunnet og ved bruk av egne indre ressurser. I andre ord, integrering av flyktninger foregår både på samfunns- og individ nivå.

Integrering kan forstås som kunnskap og deltagelse i ulike deler i sosialarena. Eksempel på dette er arbeidsdeltagelse, utdanning og språkferdigheter.

Integrering kan også beskrives som objektiv og subjektiv. Eksempel på dette objektiv deltagelse er studie eller jobb. Dette er lett målbart ut fra deltagelse i samfunns aktiviteter. Med subjektiv integrering nevnes det den mentale tilstanden, som handler om å finne seg til rette i samfunnet (Brekke, 2001, s. 214). I andre ord, kan det sies at den subjektive integreringen handler om flyktingens selvoppfatning som samfunnsdeltager med fokus på å være i det nye landet. Dette betyr at tilbakevending ikke er ønskelig, og flyktingens fremtidige planer og mål sentraliseres rundt oppholdsland. Den subjektive integreringen handler også om flyktingens personlige motivasjon for å tilpasse seg (Brekke, 2001, s. 215).

Brekke sin avklaring på hva integrering er tyder på mer helhetlig forståelse på de sammenhenger mellom integrering som samfunnsmessig deltagelse og som indre prosess. Den objektive integrering i dette forstand skal inneholde alle de sosialmessige prosesser, hvor flyktning gjør en aktiv handling om å tilpasse seg. Dette kan være gjennom språk, arbeidsliv,

utdanning, kurs eller andre aktiviteter som inneholder menneskesamhandling. Den objektive integreringen skal dekke behovet for selvforsørgelse og ut fra de statlige forventninger, kan forstås som mest sentrale form for integreringen.

Samtidig som den objektive integreringen er viktig, trekker forfatter den subjektive integreringen som en betydelig del. Ut fra Brekke sin beskrivelse på den subjektive integreringen, kan det konkluderes at integrering inneholder ikke kun flykningens sosiale deltagelse i samfunnet, men at det er også indre selvoppfatning om sin egen tilhørighet. Subjektiv integrering skal handle om flykningens mentale orientering mot et konkret land. Dette er et viktig poeng for denne oppgaven, fordi den subjektive integreringen skjer når flykninger har planer om å bosette seg i nytt land. Når det løftes spørsmål om flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse, har den tilbakevendingsregel en motsatt effekt. Det kan diskuteres at den subjektive integrering kan være hindret på grunn av faren for å bli sent tilbake, noe som kan føre til at flykningers fokus rettes mot hjemlandet.

Ut fra dette kan det oppsummeres at flykningens egen motivasjon til integrering i det norske samfunnet kan svekkes og at de forutsigbare rammer for oppholdstid kan være et nødvendig utgangspunkt for den vellykket subjektive integrering.

4. Midlertidig beskyttet

I dette Kapittel skal det belyses tema om flyktninger med midlertidig kollektive beskyttelse. Det skal beskrives hva som skiller de fra andre flyktninger og hva som kjennetegner deres integrering. Det skal drøftes om hvilke utfordringer som finnes i midlertidig status, som er knyttet til tilbakevendning. I dette kapittel skal det også diskuteres hvordan usikkerhet om oppholdsperioden kan påvirke flyktingens motivasjon til integrering. Det skal trekkes frem en viktig modell for denne oppgaven, som kalles for Midlertidighets trekanten. Jeg skal se nærmere kun på de mest relevante deler av denne modellen, som oppgavens problemstilling forutsier.

4.1. Mellom retur og integrering

Midlertidig kollektiv beskyttelse er en statlig ordning, hvor beskyttelse gis til en gruppe mennesker, dersom det foreligger masseflyktsituasjon (Utlendingsloven, 2010, §34). Loven tyder at det kan gis kollektiv beskyttelse med varighet i ett år og kan forlenges i inntil tre år. Dette beskyttelsesgrunnlaget gir ikke rett til permanent opphold. (Utlendingsloven, 2008).

Ordnningen om kollektiv beskyttelse var brukt i Norge kun to ganger før. Første gangen i forbindelse med krigen i Bosnia tidlig på 90-tallet og krigen i Kosovo på slutten av 90-tallet. Siden uro i Kosovo avsluttet raskt, reise de fleste kosovoflyktninger hjem (UDI).

Den tredje gangen har ordningen blitt brukt i 2022, i forbindelse med krig i Ukraina. Den russiske-ukrainske krigen førte til at over åtte million mennesker forlatt hjemlandet (FN, 2022). Ifølge ankomst av ukrainske flyktninger, var det vedtatt en rekke midlertidige endringer i lovverket (Midlertidig endringslov som følge av ankomst av fordrevne fra Ukraina).

Selve begrepet «midlertidig beskyttelse» dukket opp først tidlig på 1990-tallet, da det var behov for helhetlig flyktningspolitikk (Haagensen, 1999, s. 7). Dette skyldes krig i Bosnia-Hercegovina, som førte til at fra april til mai i 1992 har det flyktet over et million bosniere, hvor UNHCR bestemmer å gi midlertidig asyl til flyktninger. I Danmark ble det dannet lov som tydet på at flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse skal ha begrenset adgang til arbeidsmarked og utdanning. Det var felles nordisk trekk at beskyttelsen kan gis utenfor det

allmennlege asylsystemet. I Norge var midlertidig oppholds vilkår praktisert med vekt på integrering, mens i Sverige og Finland fikk bosniske flyktninggruppa permanent opphold (s. 11). Per i dag følger ikke disse land bindende EUs direktiv om midlertidig beskyttelse. For eksempel, ifølge svenske lovverk om midlertidig asyl, har ikke denne flyktninggruppa rett på statlig språkopl ring (Informationsverige, 2023).

Som det var nevnt ovenfor, inneholder midlertidig kollektiv beskyttelse lovverk om retur til hjemlandet og begrensede rettigheter og plikter jamfør de vanlige flyktninger.

Tilbakevending skal skje hvis forholdene i hjemlandet tillater det. Retur av flyktninger skal i utgangspunktet foregår på frivillig grunnlag, men det kan være tilfeller med utført tvang. (Haagensen, 1999, s. 75).

Dette kan øke etiske spørsmål om tvangsmessig tilbakevending av flyktninger er samordnet med de demokratiske menneskerettigheter og diskrimineringsprinsippet kan også trekkes frem. Tidligere forskning angående tilbakevending av flyktninger, beskriver situasjoner, hvor frivillig retur ikke var ønskelig og dette førte til konflikter mellom staten og flyktninger og tilbakevending var foretatt på tvang (Valenta & Thorshaug, 2011, 211-234).

På 1990-tallet kom det utfordring for norske myndighetene å avgjøre forhold mellom tilbakevending og integrasjon (Haagensen, 1999, s. 50). Det var tatt hensyn til både integrasjon og tilbakevending, som var kalt for «tosporete løp», hvor integrasjon på den ene siden og tilbakevending på den andre siden ikke var ansett som motstridene. Norske myndigheter mente at jo bedre flyktninger innlemme seg i det norske samfunnet, jo bedre det skal påvirke deres mentale og fysiske helse, noe som kan føre til vellykket tilbakevending. (Haagensen, 1999, s. 50). I andre ord, mente norske myndigheter at gjennom å forsterke egne ressurser, kan flyktninger lykkes bedre med livet i hjemlandet.

I Danmark derimot var det først testet en modell, som utestengt flyktninger med midlertidig opphold fra arbeidsmarked og skole. Regjeringen satset ikke på integrasjon fordi tilbakevending kunne være lettere å gjennomføre. Men etter hvert har danske myndigheter innsett at modellen fungerte ikke i lengre tidsperspektiv og har erstattet isolasjon med vekt på integrering (Haagensen, 1999, s. 50).

Samtidig har det vært diskusjon hos flere forskere at midlertidig kollektiv beskyttelse inneholder faren for retur. Dette kan skaffe usikkerheter hos flyktninger, noe som kan føre til at flyktningens fokus skal rettes mot retur til hjemlandet (Haagensen, 1999, s. 73).

Berit Berg nevner at flyktningens midlertidige opphold kan skaffe usikkerheter og uvisshet om fremtid, noe som kan føre til tvil og ambivalens hos flyktninger. (Haagensen, 1999, s. 90).

Vevstad påpeker at usikkerheter rundt midlertidig opphold kan føre til forlenget følelse om å være på flukt, noe som kan påvirke integrering negativt (Vevstad, 2017, s. 70).

Jan-Paul Brekke konstaterer at hos noen bosniske flyktninger midlertidighet førte til selvisolering i forkant av hjemvending (Brekke, 2001, s. 203). Videre forklarer forfatter at dette kan skyldes flyktningens fokus mot tilbakevending, noe som fører til at flyktninger ikke føler tilhørighet i det nye landet. Forfatter også diskuterer det komplekse forholdet mellom tilbakevending og integrasjon. Forfatter påpeker en godt integrert flyktning kan skaffe bekymringer for staten når det gjelds deres vending til hjemlandet (Brekke, 2001, s. 79). I rapport fra 2002 fremmer forfatter et etisk dilemma rundt tilbakevending, ved å diskutere om motsetninger i Norges flyktningpolitikken, hvor de internasjonale forpliktelser med å hjelpe mennesker på flykt grenser med restriktive regler om opphold (Brekke, 2002, s. 105).

Brekke beskriver en modell for midlertidig kollektiv beskyttelse. Midlertidighets triangel er modell, som beskriver de ulike forhold mellom tid, integrering og reparering. Tid anses som egen faktor som påvirker både integrering og tilbakevending. Ifølge denne modellen, er alle tre faktorer avhengig av hverandre og påvirker hverandre (Brekke, 2001, s. 73).

Midlertidighets triangel representere en kompleks virkelighet for flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse. Videre diskuterer forfatter at flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse opplever livet i Norge ifølge denne modellen.

Dette teoretiske grunnlaget er relevant for denne oppgaven, fordi det viser til kompleksitet i deres flyktningstatus, hvor motivasjon er direkte påvirket. De mest relevante forholdene fra denne modellen skal trekkes frem gjennom hele oppgaven.

I artikkel fra 2020, var det belyst tema om kompleksitet mellom integreringspolitikk og flyktningpolitikk. Dette artikkel hevder at flyktninger med midlertidig opphold kan oppleve svekket motivasjon til integrering på grunn av høy usikkerhet for fremtid (Eggebø & Staver, 2020, s. 130-134).

I motsetning til svekket motivasjon, trekkes det frem interessant synspunkt om hyperintegrasjon. Her beskrives det tilstand, hvor bosniske flyktninger viser økende og ekstraordinære innsats for å innpasse seg, idet myndighetene skal legge vekt på disse forholdene under tilbakevending (Brekke, 2001, s. 208).

Sammen med Berit Berg, nevner forfatter at usikkerhet om fremtiden kan påvirke flyktningens tilpassing og integrering, særlig deres faktiske deltagelse i samfunnet (Brekke, 2001, s. 200).

Ut fra det som var beskrevet over, kan det trekkes frem at danske myndigheter har opplevd i praksis at flyktninger trenger integreringsinnsats, uavhengig av status av opphold. Siden det er ukjent hvordan situasjonen for flyktninger som har fått midlertidig beskyttelse skal være, kan det dermed være viktig å satse på integrering. Integrasjon av flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse kan føre til bedre psykisk og fysisk helse blant disse flyktninger, det kan gi mestringsfølelse, tilhørighet, skaffe mulighet til trygge omgivelser og bidra til større arbeidskraft. Det kan også bidra til flyktningens selvstendighet dersom tilbakevending ikke vil bli mulig. Tilbakevending av flyktninger som har blitt innpasset i det norske samfunnet kan sees som både enklere for flyktninger som har skaffet nye erfaringer i Norge og samtidig utfordrerne, fordi de integrerte flyktninger kan få sterkere tilknytninger til sitt nye hjem.

Tilbakevending kan føre til at flyktning ikke vet om livet skal fortsettes i det nye landet, og holder planer om å returnere hjem. Dette kan påvirke flyktningens personlige innsats negativt: integrering i det nye samfunnet kan virke som mindre aktuelt eller brukbart, motivasjonen til å lære nye væremåter kan svekkes. I andre ord, kan fare for tilbakevending påvirke flyktningens mulighet til integrering gjennom svekket motivasjon til å tilpasse seg i det muligens midlertidige samfunnet.

Svekket motivasjon på grunn av uforutsigbarhet kan også lettere forstås gjennom tidligere nevnt subjektive integreringen, hvor motivasjonen skal sentraliseres rundt de mest aktuelle forhold.

For sosialarbeider kan det være viktig å være bevist på forhold mellom lovverket om midlertidige opphold på den ene siden og integrering på den andre siden. I praksis, kan denne tilnærming føre til motstridene effekt når det gjelds flyktingens egen deltagelse i integreringstiltakene. På den ene siden får flyktinger tydelig beskjed om at de kan sendes tilbake så fort vilkårene tillater, på den andre siden får de tilbudt om Integrasjonsprogrammet.

Et annet kritisk poeng å være bevist på handler om integrasjonsordning for flyktinger med midlertidig kollektiv beskyttelse som et frivillig tilbud. Frivillig deltagelse i program på den ene siden motstrir med den faktiske flyktingens realiteten på manglende mulighet til å forsørge seg selv ved ankomst.

Når det gjelds forhold mellom repartering og integrering, kan man også åpne rom for diskusjon i hvilken grad tilbakevending påvirker flyktingens personlige innsats til integrering. Et viktig poeng nevnes av Brekke, som tyder på at noen av konsekvensene av tilbakevendende flyktingpolitikk kan innebære at flyktinger legger mindre energi til selve tilpasningen i det norske samfunnet. Dette kan svekke mobiliseringskraft og bremse integrasjonen. Forfatter beskriver det viktige synspunktet om flyktingens manglende motivasjon i henhold til språkopplæring eller andre kvalifiseringstilbud. «Hva er vitsen når vi skal likevel tilbake?», siterer forfatter en av sine informanter. I tillegg nevnes det at integrering krever en personlig innsats, både når det gjelds å kvalifisere seg til arbeidsmarkedet eller finne seg til rette i det sosiale. Personlig investering i integrering for flyktinger beskrives her som mindre sannsynlig dersom tilbakevending er i fokus (Brekke, 2001, s. 206).

Ut fra dette kan det trekkes frem at personlig innsats aktiviseres hos personer som er motivert til handling med positivt tilbakefall. Å lære språket eller kultur kan være ønskelig for flyktinger som vil etablere seg på arbeidsmarkedet og har fremtidige planer i landet. Det kan argumenteres for at om flykting vet at det foreligger langtidsopphold i Norge, kan dette føre til økende motivasjon til læring.

Forhold mellom tilbakevending og svekket motivasjon til integrering hos flyktinger kan også forstås fra Brekke sin Midlertidighets trekanten, hvor tosporete politikken er lagt til grunnen. Dette skal utdypes mer i neste del av oppgaven.

4.2. Integrering som tidspreget prosess

En annen faktor som kan påvirke personlig innsats til integrering blant flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse er tidsløp. Dette gjeldes både tidsrammer for midlertidig opphold og deltagelse i Introduksjonsprogrammet.

Jan-Paul Brekke henviser til integrering som direkte avhengig av tid, og beskriver sammenheng mellom de to faktorer. Et viktig synspunkt her er at med økende oppholdstiden, økes flyktningsens mulighet til å delta i samfunnslivet, som for eksempel arbeidsmarked og sosial arena (Brekke, 2001, s. 198). I andre ord, kan større tidsrammer styrke flyktningsens integrering på system- og individnivå.

Dette synspunktet særlig kan støttes med tanke på språkopplæring som tidskrevende prosess. Språk er nødvendig kunnskap for flyktninger for å tilpasse seg i Norge (Horverak et al., 2022). I tillegg, kan andre praktiske oppgaver kreve lang behandlingstid. Eksempel på dette er godkjenning av utdanning.

På den andre siden påpeker forfatter at selv om det eksisterer en linearitet mellom tid og integrasjon, betyr dette ikke i alle tilfeller at det integrasjon skal forbedres med økende botid (Brekke, 2001, s. 199). Det nevnes at økende botid kan virke positivt for flyktningsens private liv, siden det bli større rom for flyktninger å finne seg til rette i det store samfunnet.

Når det gjelds forutsigbarhet i fritiden, nevner Brekke at planlegging er viktig for alle mennesker. «Planleggingshorisonten», som det omtales i boka, handler om menneskets mulighet å forutsi fremtid og se seg selv i denne fremtiden. Orientering i fremtiden fører til følelse av trygghet og kontroll over eget liv. I tillegg til betryggende følelse, kan slik forutsigbarhet påvirke menneskets handlingsmåter i nåtid. I andre ord, desto forutsigbar fremtiden virker for en person, desto tryggere oppfattes hverdagen (Brekke, 2001, s. 83).

Samtidig har ikke flyktningspolitikken for flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse forutsetninger for lang integreringsløp. Integrasjonsprogram for dem er betraktelig kortere enn for de ordinære flyktningsgrupper. Som det har vært nevnt tidligere, gis oppholdet kun for ett års tid. Selv om det foreligger mulighet til forlengelse, tyder regelverket sterkt på at i utgangspunktet legges det ett år som tidsløp for integreringsprosessen. IMDi nevner at det

gjelds særegne regler for ukrainere, som er den flyktninggruppa for midlertidig kollektiv beskyttelse (IMDi, 2022)

Tidsperspektiv kan være relevant når det gjeldes å lære ny kunnskap og skaffe mestringsfølelse. Horverak konstaterer at mestringsopplevelsen er viktig for flykninger når de nettopp kommer til nytt land. Når flykninger lærer noe nytt i det nye landet og de oppnår nye mål, økes det mestringsfølelse, samt mestringsforventninger. Mestringsforventninger ifølge forfatter er forventninger om å lykkes med neste oppgave. Flykninger kan samtidig overføre andre sin mestringsopplevelse til sin situasjon (Horverak et al., 2022, s.72). Å oppleve mestring for flykninger er viktig for at de skal føle kontroll over eget liv. Samtidig påpeker forfatter at mestringsfølelse har betydning for motivasjon, hvor den indre motivasjon økes ved økt mestringsfølelse (s. 74). Mestringsforventning og motivasjon knyttes sammen gjennom tro i egne ressurser. Ifølge Bandura sin teori, er mestring det som står bak selve kjernen i motivasjon (Bandura, sitert av Horverak et el., 2022, s. 75).

Ut fra denne teorien om mestring og motivasjon, kan det konkluderes at flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse kan være utsatt til å mislykkes. Dette kan forstås ut fra mestringsopplevelse som tidspreget prosess. For at enkelte flyktning skal kjenne på mestring i det nye samfunnet, kreves det tid for opplæring. Mens de andre flyktninggrupper har tre år i program å disponere, har flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse kun 6 måneder i utgangspunktet, til tross at deltagelse i program kan forlenges. Denne situasjonen kan føre til motstridende effekt når det skal legges til rette flykningen motivasjonsfølelse rundt deltagelse i Introduksjonsprogram. Korte tidsrammer i Introduksjonsprogram for denne flyktninggruppa kan være utilstrekkelig for å oppnå mestring, noe som kan påvirke mestringsfølelse negativt.

På den ene siden har integreringstiltakene langsiktige og tidskrevende mål som for eksempel å lære språket, på den andre siden har flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse begrenset tidskapasitet for å påta seg ny kunnskap.

5. Flyktningers psykiske helse

Som det var påpekt tidligere, er flyktninger mennesker som står i fare for mishandling i sitt eget land og dermed søker beskyttelse i andre land. Flyktninger er utsatt gruppe mennesker som ofte har opplevd vold og trusler og har blitt traumatisert. Dette kan danne grunnlag til store psykiske belastninger i form av PTSD (Varvin, 2008, s. 31).

Ifølge rapport fra Flyktningkonferansen fra 2023, har flyktninger som befinner seg i de vesentlige lang, omtrent 10 ganger høyere forekomst av posttraumatisk stressforstyrrelse (PTSD) enn resten av befolkningen (Stenmark, 2023, s. 35).

Flyktninger er klientgruppe, som er utsatt for høyere forekomst av psykiske plager enn andre, som er knyttet til traumatiserende opplevelse fra flykt eller forfølgelse (Varvin, 2008, s. 70). Forfatter konstaterer at traumatiserende opplevelser synliggjør seg på forskjellige måter: noen kan oppleve sterke smertefulle minner å komme tilbake til hukommelsen, det kan være sensomotoriske reaksjoner som skjelven, forandret luktesans, forverret søvn eller mat lyst. Det kan også oppstå de psykologiske mekanismer, hvor personen trekker seg emosjonelt fra det som foregår rundt. Dette kan også forårsake konsentrasjonsvansker, hukommelsesvansker og depresjon (Varvin, 2008, s. 71-75). PTSD kan også spille en stor rolle for flyktninger i form av personlighetsforandring. Eksempel på dette kan være sosial inaktivitet, opplevelse av håpløshet, svekket motivasjon og mistillit. Nedsatt kognitiv fungering kan spille negativ rolle i sosiokulturell kontekst (s. 76-77).

Forskning fra 2016 viser at den tiden etter ankomst har stor innvirkning på flyktnings helse og levekår (Lien et al., 2019, s. 121). Det betyr at ikke kun de hendelser i hjemlandet som kan skaffe traumatiske belastninger hos flyktninger, men de forholdene i det nye landet som også kan påvirke psykisk helse.

For flyktninger som har bosatt seg i Norge er Introduksjonsprogram en viktig del av hverdagen og inneholder en rekke obligatoriske kurs og aktiviteter. Som det var nevnt tidligere i oppgaven, forutsier integreringsløpet for flyktninger i Norge selvstendighet og aktiv deltagelse. For å delta på de opplæringsplanene kan det kreves mentale styrke, som for eksempel konsentrasjon og psykisk velvære.

Traumabelastende opplevelser hos flyktninger, særlig PTSD kan hindre flyktingens evne til å bearbeide informasjon og kan påvirke læringsevner og kan svekke egne ressurser til integrering. Den indre motivasjonen for å delta i samfunnsarena kan også svekkes, siden traumabelastinger kan føre til fremmedgjortfølelsen og sosial tilbaketrekking. Dette kan i seinere tidspunkt føre til sosial isolasjon og svekke mulighet til flyktingens integrering både på samfunns- og individ nivå. Ut fra dette kan det oppsummeres at flykningens mentale helse er et annet faktor som kan stå i veien for flyktingens motivasjon til integrering.

Disse faktorer kan også anvendes mot flyktninger med midlertidig kollektiv beskyttelse. I tillegg, kan denne flyktinggruppa bli utsatt for større emosjonell belastning på grunn av fare for å bli sent tilbake. Usikkerhet om fremtid kan skaffe høyere stressrespons enn hos de andre flyktinggrupper.

6. Oppsummerende drøfting og konklusjon

Motivasjon kan oppleves gjennom mestringsfølelse, tilhørighet og kontroll over eget liv (Horverak, 2022, s. 18). Ifølge selvbestemmelsesteori, har motivasjon ytre og indre faktorer, hvor den indre motivasjon handler om å søke etter nytt kunnskap og vilje til å utføre en handling (Horverak, 2022, s. 58).

Denne bacheloroppgaven handler ikke om å fordypes i hva som ligger bak motivasjonsprosesser, men vil gjerne besvare spørsmål om hvilke faktorer som kan påvirke flyktingens egen motivasjon til integrering når det foreligger fare for repartering. I dette tilfelle forstås motivasjon som den indre stimuli til handling, noe som i denne oppgaven knyttes til å være en aktiv deltager i integreringsprosessen.

Eksempel fra rapport om flyktingens deltagelse i arbeidsliv, viser at mangel på den indre motivasjon kan føre til utfordringer med å utføre opplæring, samt påvirker flyktingens deltagelse i arbeidslivet (Bjerck, 2018, s. 33).

I denne oppgaven ville jeg knytte problemstilling om den indre motivasjon mot flyktinggruppa med midlertidig kollektiv beskyttelse i Norge. Jeg har vurdert at dette tema berører dagsaktuelle utordringer, knyttet til integrering av ukrainske flykninger. Motivasjon til integrering var diskutert i forbindelse med regel om tilbakevending. Denne sammenheng førte til en kompleks tilnærming, hvor flere faktorer var viktig for å besvare på problemstillingen. Med denne oppgaven har jeg innsett hvor flersidig midlertidig kollektivt oppholdsgrunnlag er, og at tidligere nevnte tosporete løpet kan skaffe en rekke utfordringer for flykninger. Det kan dermed være viktig å forske mer på de forholdene som foreligger mellom integrering og tilbakevending av flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse.

Jeg har forsøkt å belyse den komplekse sammenheng mellom tilbakevending og integrering, hvor selve flyktingen står sentralt. Jeg har også prøvd å legge vekt på at flykninger selv er aktører i integreringsløpet og har egen motivasjon og vilje når det gjelds å skaffe erfaringer og lære nye kunnskap.

Midlertidighets trekant var et viktig teoretisk utgangspunkt når det gjald å forklare forhold mellom integrasjon og tilbakevending. Her trekkes det frem de ulike forholdene mellom tre deler som handler om tid, integrasjon og repartering. Det kan også være interessant å ta høyde

for hvordan en god integrasjon påvirker selve flyktingens tilbakevending, særlig når det gjeldes frivillig tilbakevending og de etiske dilemmaer som oppstår underveis.

Det er viktig å tenke på hvilke forutsetninger som finner sted når man snakker om flyktingens integrasjonsinnsats. Usikkerheter rundt tilbakevending, som strekker seg over tid kan resultere til svekkene subjektiv integrasjon, og dermed lite personlig innsats i integrasjonstiltakene. Det er viktig å ta i betraktninger at integrasjon og tilbakevending påvirker hverandre. Hva er sannsynlighet til at retur foregår på frivillig grunnlag dersom integreringen oppnås på objektivt og subjektivt nivå og hvilken betydning har tidsløp for tilbakevending? Dette spørsmålet kunne vært aktuelt for videre forskning.

De individuelle utfordringer kan være årsaken til de samfunnsmessig skapte problemer (Eide, 2020, s. 19). Det er dermed viktig at sosialarbeider ser på sosiale problemer i sin helhet, noe som innebærer å se på integrering som toveis prosess, hvor både staten og flykting har en aktiv rolle i integreringsprosessen.

Når det gjeldes de politiske føringer, kan det hende at noen enkelte lovbestemmelser går i motstrid med hverandre (Eide, 2020, s. 257). Den motstridende effekt viser seg gjennom tosporete løp, hvor flyktingens integrering går parallelt med realiteten om å bli sendt tilbake. Denne løsningen kan skaffe flere etiske refleksjoner, som for eksempel om denne flyktinggruppa ivaretas på lik linje med andre flyktinger og hvilken effekt tilbakevending har på flyktingens levekår og integrering i Norge.

Midlertidighets faktor er et dilemma for integrering. Hvordan kan flykting med kollektiv beskyttelse tilpasse seg og leve et godt liv, om integrering skal foregå kun i korte tidsrammer? Dette er et etisk dilemma, som har politisk og samfunnsmessig betydning. Dette er også et tema for en sosialarbeider å være bevisst over.

Dette betyr at det tosporete løpet kan skaffe motstridene effekt i hverdagen, både for tjenesteutøver og klientgruppa. Siden krigen i Ukraina har berørt mange mennesker og norske staten supplerer ressurser for å ivareta og innlemme dem i samfunnet, anses det som sosialfaglig relevant å belyse midlertidighets problematikken. Det kan også være viktig å trekke frem de retoriske spørsmål om hvordan integrering egentlig skal forstås, og hvordan tjenesteutøver skal tolke de politiske avgjørelser knyttet til flyktingens integrering.

Denne oppgaven forsøkt å synliggjøre de komplekse forhold er mellom motivasjon, integrering og tilbakevending. De etiske og praktiske utfordringer på politisk nivå er forsterkes av lite erfaring med ivaretagelse av flyktningen på kollektivt grunnlag, samt lovverket angående rettigheter og plikter for kollektiv beskyttelse forandres hyppig. Dette kan tyde på at når det gjelds kollektive beskyttelse, har flyktningpolitikken ikke trygge nok rammer, hvor to motstridene politiske ønsker finner sted.

For det første er Introduksjonsordning ofte eneste mulighet for forsørgelse, noe som i praksis gjør deltagelse i Introduksjonsprogrammet ikke frivillig. For det andre er integrering er en toveis prosess, hvor flyktning selv er berørt av integreringsprosessen, samt er arkiv deltager i denne prosessen. Tosporete løpet med tid forutsier valg av kun et alternativ. Enten skal flyktning søke etter annet form for opphold i Norge for å forbli her, eller blir det foretatt retur til hjemlandet. Dette kan skaffe ambivalens hos flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse.

I denne oppgaven har vi sett på hvilke forhold som kan påvirke flyktningens personlige innsats til integrering og det var diskutert at det er flere forhold som kan svekke evnen til aktiv lærling, samt påvirke indre motivasjon til handling. De strukturelle forhold mellom tilbakevending og etablering i det nye landet er komplekse, noe som har blitt bevist ved bruk av Midlertidighets trekant.

For å besvare den øvrige problemstillingen var det trukket frem tre hovedfaktorer som kan påvirke flyktningens egen motivasjon til integrering. Fare for retur er den første faktor for svekket motivasjon. Som det var diskutert tidligere, usikkerhet om fremtid og den subjektive mentale fremtidsfokus er viktige forutsetninger når det gjelds å forklare hvordan flyktning kan forholde seg til det nye landet. Usikkerhet om egen framtid i Norge kan føre til at flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse fokuserer om å vende tilbake og ser på integreringstiltakene som mindre relevant for eget liv. Dette kan svekke viljen til å lære om kultur, språket eller hvordan å tilpasse seg i det norske samfunnet.

Tidsperspektiv har også blitt omtalt som viktig faktor for flyktningens egen innsats. På den ene siden har flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse lovverk med korte tidsrammer. Eksempel på dette er opphold med kun 1 års varighet og kortere løp i selve Introduksjonsprogrammet, jamfør andre flyktninggrupper. På den andre siden er integrering tidskrevende prosess og flykninger trenger tid for å lære språket og skaffe nødvendig

kompetanse. Økt tidsløp kan føre til økende mestringsfølelse hos flykninger, noe som kan styrke motivasjonen.

Psykisk helse er et annet årsak til muligens svekket motivasjon hos flykninger. Som det var nevnt tidligere, er flykninger utsatt for høy forekomst av psykiske plager, som for eksempel PTSD. Traumabelasting fra å være flyktning kan føre til ulike former for psykisk respons, hvor de vanlige funksjoner kan bli påvirket. Eksempel på dette er døgnrytme, konsentrasjon og humøret. Alle de fysiske og psykiske prosessene som flykninger kan oppleve fra de traumatiske erfaringer, kan påvirke deres kognitive evner og selvoppfatning. Dette kan gjenspeile seg i mindre emosjonell tilstedeværelse, som kan svekke flykningens indre motivasjon.

Det var viktig for denne oppgaven å løfte frem de ulike politiske og etiske utfordringer, som oppstår ved integrering av flykninger med midlertidig kollektiv beskyttelse. Dermed for å besvare øvrige problemstillinger om faktorer til flykningens svekket motivasjon, var det nødvendig å diskutere de politiske prosessene bak midlertidighet i kollektiv beskyttelse, noe som ført til at oppgaven har skaffet flersidig trekk og har berørt flere temaer. Sosialt arbeid med denne flyktninggruppe kan hindres på grunn av høy usikkerhet om deres fremtid, samt innført ambivalensen i flyktningpolitikken når det gjelder midlertidig kollektiv beskyttelse. Det anses som samfunnsmessig berikende å fortsette forskning og diskusjon om dette tema.

7. Referanseliste

Bjartes, K. S. & Sørensen, S. Ø. (2019). Likestillingsproblemer i integreringspolitikken. *Tidsskrift for kjønnsforskning*. 43(3-2019), 198-212.
<https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2019-03-05>

Bjerk, M, Røhnebæk M., Eide, T., H. & Andresen, T. (2018). *Motivasjon og hindre for inkludering av flyktninger. Et dypdykk i arbeidsgiverperspektivet* (ØF-rapport 02/2018). Østlandsforskning. https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2018/04/201802_Motivasjon_og_hindre_for_inkludering_av_flyktninger.pdf#page33

Brekke, J., P. (2001). *Velkommen og farvel? Midlertidig beskyttelse for flyktninger i Norge*. Institutt for samfunnsforskning.

Brekke, J., P. (2002). *Kosovo-Norge, tur og retur. Midlertidig opphold for kosovoflyktninger* (Rapport 2002:8). Institutt for samfunnsforskning.
https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/177633/R_2002_8.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Bussengdal, E., Amdam, R. & Djuve, A. B. (2020). Ein nasjonal integreringspolitikk som er utfordrande å iverksetje? Norske kommunar som lykkast. *Vitenskapelig publikasjon*. 23 (4-2020), 268-280.
<https://doi.org/10.18261/issn.0809-2052-2020-04-04>

Dalland, O. (2021). *Metode og oppgaveskriving* (7 utg.). Gyldendal.

Døving, C., A. (2009). *Integrering: Teori og empiri*. Pax Forlag AS.

Eggebø, H. & Staver, A. B. (2020). Mer midlertidighet: Innvandringspolitikken etter asylforliket. *Nytt norsk tidsskrift*, 37 (2), 125-136.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-3053-2020-02-04>

Eide, S., B. & Skorstad, B. (2020). *Etikk: Til refleksjon og handling i sosialt arbeid* (4 utg.). Gyldendal.

Ellingsen, I., T., Levin, I., Berg, B. & Kleppe, L., C. (red.) (2015). *Sosialt arbeid: En grunnbok* (3 utg.). Universitetsforlaget.

FN-Sambandet (1946). *Mennesker på flukt*. Sist oppdatert 17. Juni 2022. Hentet fra <https://www.fn.no/tema/flyktninger/mennesker-paa-flukt#:~:text=FNs%20flyktningkonvensjon%20definerer%20hva%20en,returnere%20til%2C%20ditt%20eget%20hjemland>

Flyktninghjelpen (2022). *Begreper*. Hentet fra <https://www.flyktninghjelpen.no/global/statistikk/begreper/#:~:text=Flyktningpolitikk%20omfatter%20m%C3%A5l%20regelverk%20og,gjenbosetting%20og%20tiltak%20for%20tilbakevending>.

Stenmark, H. (2023). *Flyktningkonferansen*. RVTS Midt. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-more-og-romsdal/dokument-fmmr/helse-og-omsorg-og-sosial/hva-hvet-vi-om-den-psykiske-helsen-til-flyktningene---hakon-stenmark.pdf>

Frøyland, K. (2014). *Inkluderingskompetanse: Ordinært arbeid som mål og middel*. Gyldendal.

Hagensen, E. (red.) (1999). *Midlertidig beskyttelse og tilbakevending: Bosniske flyktninger i Norden*. Nord.

Horverak, M. O., Leverens, S., T. & Langeland, G., M. (2022). *Mestring, medvirkning og motivasjon i voksenopplæring og integreringsarbeid*. Cappelen Damm AS.

Høstmælingen, N. (2010). *Hva er menneskerettigheter* (2 utg.). Universitetsforlaget.

Informationsverige (2023). *Du som har flytt från kriget i Ukraina*. <https://www.informationsverige.se/sv/jag-har-fatt-uppehallstillstand/du-som-har-flytt-fran-kriget-i-ukraina.html>

Integreringsloven (2021). *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid* (LOV-2020-11-06-127). Lovdata <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-11-06-127>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) (2022). *Ord og begrep: Definisjoner på ord og uttrykk som brukes på innvandrings- og integreringsfelt*. Hentet fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/ord-og-begreper/#:~:text=%C3%A5%20frykte%20for%C3%B8lgelse.-.Asyls%C3%B8ker,deres%20er%20avgjort%20av%20UDI>.

Integrering og mangfoldsdirektoratet (IMDi) (2023). *Juridisk veileder til integreringslovens midlertidige kapittel 6A*. Hentet fra <https://www.imdi.no/kvalifisering/regelverk/juridisk-veileder-til-integreringslovens-midlertidige-kapittel-6a/>

Integrering og mangfoldsdirektoratet (IMDi) (2022). *Kapittel 6A Midlertidige regler for fordrevne fra Ukraina*. Hentet fra <https://www.imdi.no/kvalifisering/regelverk/kapittel-6a-midlertidige-regler-for-fordrevne-fra-ukraina/>

Integrering og mangfoldsdirektoratet (2019). *Hvordan måle integrering? Forslag til et helhetlig indikatorsett for måling av integrering i Norge* (Rapport 2019-3). Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/c646a66dc8e14af2b4d3efd9ff0d434f/indikatorer-for-integrering.pdf>

Kaya, M., S., Høgmo, A. & Fauske, H. (red.) (2010). *Integrasjon og mangfold. Utfordringer for sosialarbeideren*. Cappelen Damm AS.

Kjønstad A., Syse, A. & Kjelland, M. (red.) (2017). *Velferdsrett II.: Barneverns- og sosialrett* (5 utg.). Gyldendal.

Konvensjon om flyktingens stilling (1955) (28-07-1951). Lovdata https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1951-07-28-1#KAPITTEL_4

Lien, L., Dybdahl, R., Siem, H., Julardzija I. & Bakke, H., H. (red.) (2019). *Asylsøkere og flyktninger. Psykisk helse og livsmestring*. Universitetsforlaget.

Midlertidig endringslov som følge av ankomst av fordrevne fra Ukraina (2022). *Lov om midlertidige endringer i lovverket som følge av ankomst av fordrevne fra Ukraina*. Lovdata <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2022-06-10-35>

Barstad, A. & Molstad, C., S. (2020). *Integrering av innvandrere i Norge: Begreper, indikatorer og variasjoner mellom grupper*. (Rapporter 2020/44). Statistisk sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/438053?ts=175daec55f8

Svalastog, A., L., Kristoffersen, J., N. & Lile, H., S. (2019). *Psykososialt arbeid. Kunnskap, verdier og samfunn*. Gyldendal

Utlendingsdirektoratet. *Kollektiv beskyttelse*. Hentet fra <https://udi.no/ord-og-begreper/kollektiv-beskyttelse/>

Utlendingsloven. (2010). *Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (LOV-2008-05-15-35)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-05-15-35>

Valenta, M. & Thorshaug, K. Avviste asylsøkere I Norge (2011). Ventemottaksordning og andre returmotiverende tiltak. *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 52(2), 211-234.

Varvin, S. (2008). *Flyktning-pasienten*. Universitetsforlaget.

Vevstad, V. (2017). *Hva er en flyktning*. Universitetsforlaget.

